

CONSIDERAȚII PRIVIND UNELE DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DIN ZONA CLUJ — NAPOCA

În paginile care urmează vom discuta câteva descoperiri arheologice din vatra orașului Cluj-Napoca sau din hotarul lui. Unele se publică pentru prima oară, altele, deși cunoscute, ridică probleme care merită să fie reexaminare, iar altele au fost publicate sau încadrate greșit și o îndreptare ni se pare necesară.

Începem tocmai cu o asemenea îndreptare, în cazul descoperirilor hallstattiene de la Cluj-Mănăștur, făcute de Șt. Kovács în anii 1911—1912. Autorul săpăturilor nu le-a publicat, M. Roska definește descoperirile, fără să insiste, drept hallstattiene târzii¹, iar după I. H. Crișan, aici avem de-a face cu o așezare care a avut trei niveluri de locuire distincte: primul din epoca bronzului, al doilea din sec. V—IV, iar al treilea din perioada prefeudală².

Însemnările lui Șt. Kovács nu mai există, dar cercetarea inventarului descoperirilor, întocmit chiar de autorul săpăturilor, nu confirmă cătuși de puțin existența unor niveluri distincte; dimpotrivă, din inventar reiese că vestigiile, aparținând unor epoci foarte diferite, au apărut amestecate³.

I. H. Crișan a selecționat din materialul descoperit, în condițiile arătate, de Șt. Kovács, o serie de fragmente ceramice⁴ pe care le consideră ca aparținând, tipologic, unor forme „evident mai evolute decât cele din sec. VI—V“; comparându-le apoi cu descoperirile din mormintele daco-celtice transilvănene, el constată „o anterioritate tipologică a unor forme și o asemănare izbitoare care merge uneori pînă la identitate cu ceramica așezărilor sau a necropolelor din sec. V—IV i.e.n. din spațiul extracarpatic al țării noastre“⁵. Tocmai această împrejurare îl face pe

¹ M. Roska, *ErdRep*, p. 133, nr. 229.

² I. H. Crișan, *CDGTr*, p. 65—66.

³ Dăm aici un singur exemplu: un fragment ceramic (nr. inv. VI 6662), pe care I. H. Crișan (*op. cit.*, pl. XVIII/2) îl consideră ca aparținând nivelului din sec. V—IV, face parte dintr-un lot întreg (nr. inv. VI 6662—6702) de cioburi datate, în inventar, de Șt. Kovács în prima vîrstă a fierului. Ele au fost găsite, potrivit inventarului, în pata de pămînt nr. 9, la adîncimea de 50—58 cm, dar împreună cu un craniu de pisică, o falcă de porc, fragmente de lipitură arsă, așchii de hidrocvartit, un pumnal preistoric de os, alt pumnal de os fragmentar, un fragment ceramic gotic, fragmente de cahle medievale, fragmente ceramice medievale, fragmente ceramice din epoca modernă, fragmente ceramice din epoca bronzului, cioburi hallstattiene și un craniu de oaie din epoca modernă. Asemenea situații — foarte numeroase — interzic orice separare sigură a materialului pe niveluri.

⁴ I. H. Crișan, *op. cit.*, pl. XVIII/1—6; XIX/1—2, 4, 6—8, 10; XXI/2.

⁵ *Idem*, *op. cit.*, p. 65.

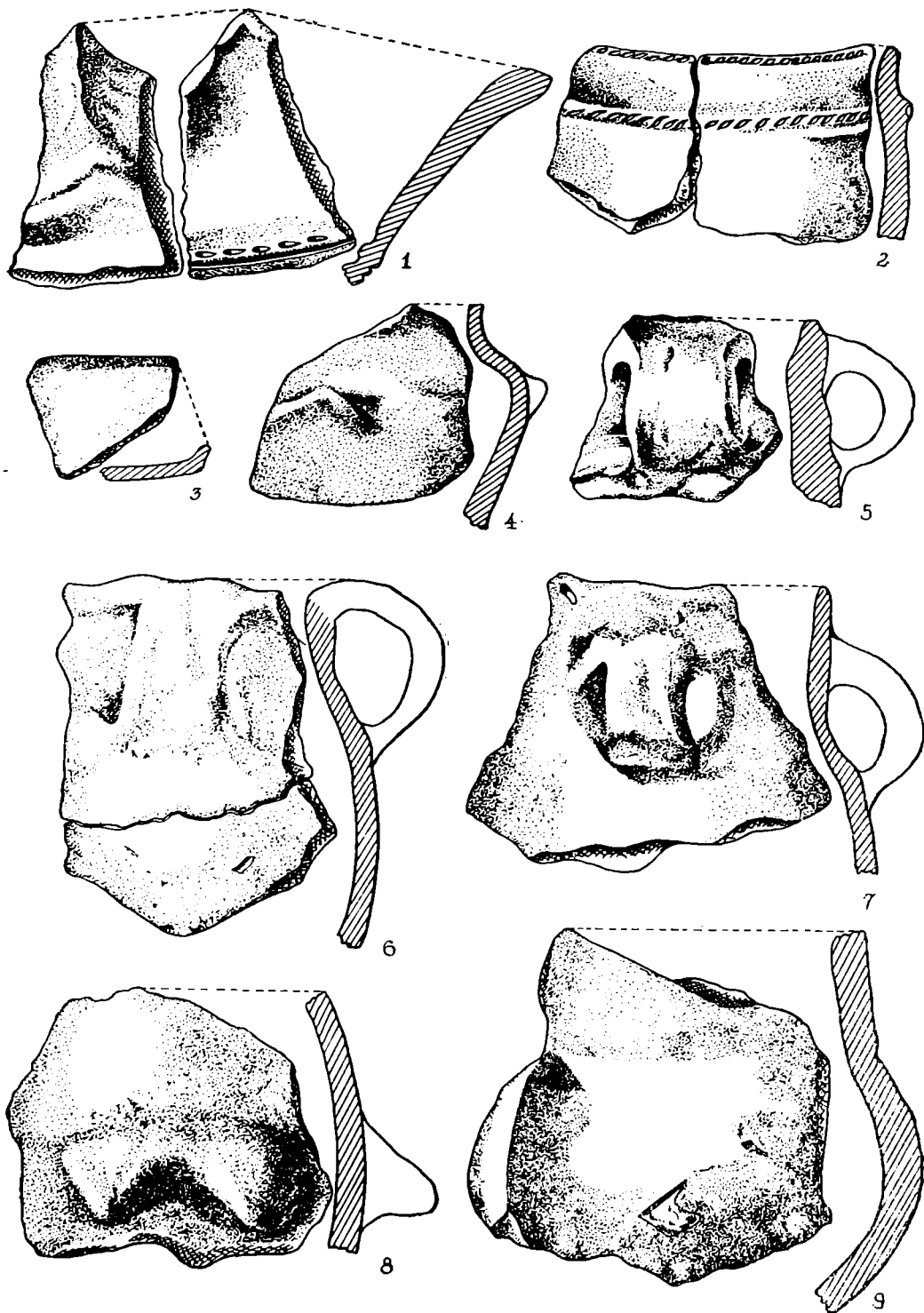

Fig. 1 — Ceramică Basarabi de la Cluj — Mănăstir.

autor să dateze aşezarea în sec. V—IV şi, mai precis, între 450—300 î.e.n.⁶

O examinare atentă a materialului ne-a obligat să respingem această concluzie. Nu există, în descoperirile de la Mănăştur, nimic tipic dacic. O parte din fragmentele publicate de I. H. Crişan aparţin, e drept, primei vârste a fierului⁷, dar unei perioade mai vechi decât aceea presupusă de autor; altele aparţin epocii bronzului⁸.

Fără îndoială, determinarea cronologică a fiecărui fragment ceramic hallstattian din săpăturile lui Şt. Kovács este dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Totuşi, există o serie de forme (chiar fragmentare!) şi de ornamente suficient de tipice pentru a încadra materialul hallstattian de aici (sau măcar cea mai mare parte a lui) în *cultura Basarabi* din prima parte a perioadei Hallstatt C (aproximativ 800—650). Iată lista acestor fragmente, păstrate la Muzeul de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca:

1. Fragment de oală cenuşie cu toartă lată⁹. Nr. inv. VI 6526 (fig. 1/7).

2. Fragment de buză evazată, cenuşie¹⁰. Nr. inv. VI 6540 (fig. 2/6).

3. Fragment din pîntecele unei ulcele gălbui-cenuşii, în interior de culoare neagră şi lustruită; decorat cu o proeminenţă orizontală¹¹. Nr. inv. VI 6329 (fig. 1/4).

4. Fragment de vas cenuşiu-roşiatic cu toartă lată, şanţuită, trasă direct din buză¹². Nr. inv. VI 6387 (fig. 1/6).

5. Fragment dintr-un vas bitronconic, negru la exterior, gălbui în interior, decorat cu o „creastă“ pe pîntece¹³. Nr. inv. VI 6638 (fig. 1/9).

6—7. Fragmente de ceşcuţe cenuşii, ornamentate cu incizii paralele, orizontale şi verticale¹⁴. Nr. inv. VI 6600 şi VI 6576 (fig. 2/1—2).

8. Fragment de vas gălbui cu buza dreaptă, crestată, ornamentat cu briu crestat sub buză¹⁵. Nr. inv. VI 6483 (fig. 1/2).

9. Fragment de ulcică cenuşie, decorată cu incizii orizontale pe gît¹⁶. Nr. inv. VI 6442 (fig. 2/7).

⁶ Idem, *op. cit.*, p. 66.

⁷ De exemplu, pl. XVIII/1—2, 5—6; XIX/1—2, 4, 6—8, 10; XXI/2.

⁸ De exemplu, pl. XVIII/3—4.

⁹ Cf. Al. Vulpe, în *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 113, fig. 5/4. Atribuit greşit de Şt. Kovács epocii bronzului.

¹⁰ Cf. idem, *op. cit.*, p. 113, fig. 5/1 şi p. 115, fig. 6/9—10. Încadrat eronat de Şt. Kovács în epoca bronzului.

¹¹ Cf. idem, *op. cit.*, p. 115, fig. 6/9—10.

¹² Cf. Vl. Dumitrescu, în *Dacia*, N.S., XII, 1968, p. 242, fig. 39/1—2 şi p. 243, fig. 40/1—2.

¹³ Cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 113, fig. 5—6.

¹⁴ Cf. Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 242, fig. 39/3—7. Încadrate greşit de Şt. Kovács în epoca bronzului.

¹⁵ Cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 115, fig. 6/11. Atribuit greşit de Şt. Kovács epocii bronzului.

¹⁶ Cf. Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 242, fig. 39/1 şi p. 243, fig. 40/1. Încadrat eronat de Şt. Kovács în epoca bronzului.

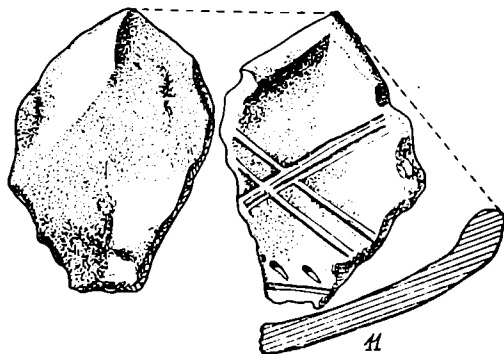
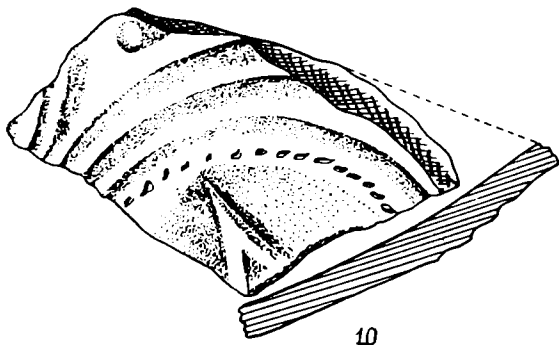
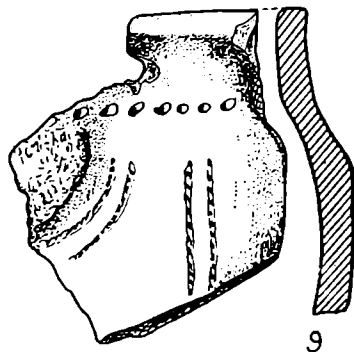
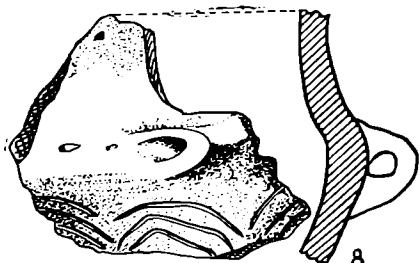
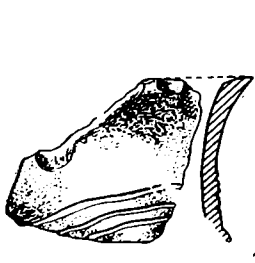
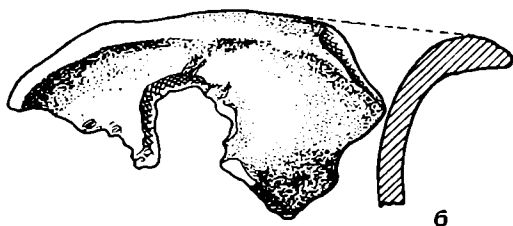
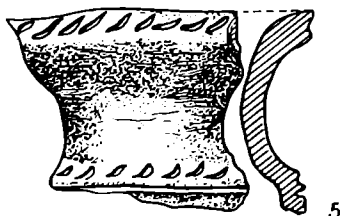
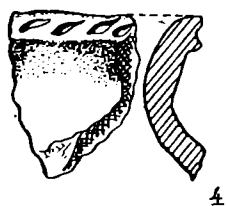
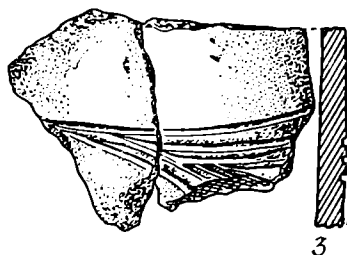
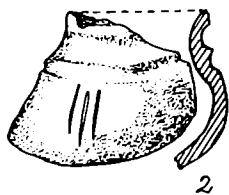
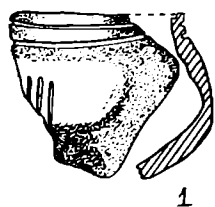

Fig. 2 — Ceramică Basarabi de la Cluj — Mănăstur.

10—11. Fragmente de oale negre cu buza răsfrîntă și crestată. Primul e decorat cu un briu crestat pe gît¹⁷. Nr. inv. VI 6560 și VI 6574 (fig. 2/5, 4).

12. Fragment din buza unei străchini negre, lustruite¹⁸. Nr. inv. VI 6652 (fig. 1/3).

13. Fragment de vas cenușiu cu o toartă mică, perforată orizontal. Sub toartă, pe pîntece, se află o ghirlandă de linii paralele incizate¹⁹. Nr. inv. VI 6527 (fig. 2/8).

14. Fragment de fund de vas cenușiu, ornamentat cu caneluri înguste²⁰. Nr. inv. VI 6547 (fig. 2/10).

15. Fragment de vas negru-cenușiu, decorat în chip asemănător²¹. Nr. inv. VI 6477 (fig. 2/3).

16. Fragment de vas cenușiu cu buza dreaptă, ornamentat cu mici alveole pe gît, precum și cu șiruri paralele de împunsături succesive; a avut și un buton, azi rupt²². Nr. inv. VI 6410 (fig. 2/9).

17. Fragment de vas lobat negru, lustruit, ornamentat cu benzi subțiri lustruite, paralele²³. Nr. inv. VI 6409 (fig. 1/1).

18. Fragment de vas lobat, negru-cenușiu, plat (tipsie?), ornamentat în interior cu o incizie în cruce²⁴. Nr. inv. VI 6485 (fig. 2/11).

19. Fragment dintr-o oală neagră la exterior, gălbuie în interior, ornamentat cu doi butoni conici apropiați. Nr. inv. VI 6637 (fig. 1/8).

20. Fragment de vas cu toartă lată, de culoare cenușiu-gălbuie; asemănător cu nr. 1. Nr. inv. VI 6370 (fig. 1/5).

Așadar, din repertoriul așezărilor dacice transilvănene din sec. V—IV²⁵ punctul Cluj-Mănăstur trebuie eliminat. În schimb, harta arheologică a Ardealului se îmbogățește cu o așezare sigură Basarabi, prea răscolită însă, din păcate, în epocile ulterioare pentru a avea șanse rezonabile de a o explora sistematic.

*

O problemă în care au fost exprimate opinii diverse este aceea a datării binecunoscutei necropole celtice de la Apahida. Șt. Kovács, care a efectuat aici săpături sistematice, dezvelind 21 de morminte de incinerare, o data în sec. III—II²⁶. Mai recent însă, coiful de bronz placat

¹⁷ Cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 113, fig. 5/3. Atribuit eronat de Șt. Kovács epocii bronzului.

¹⁸ Cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 115, fig. 6/5; Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 219, fig. 24.

¹⁹ Pentru ornament, cf. Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 242, fig. 39/1—3. Greșit încadrat de Șt. Kovács în epoca bronzului.

²⁰ Pentru ornament, cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 115, fig. 6/8 și p. 122, fig. 9/1. Atribuit eronat de Șt. Kovács epocii bronzului.

²¹ Încadrat greșit de Șt. Kovács în epoca bronzului.

²² Cf. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 116, fig. 7/7. Greșit atribuit de Șt. Kovács epocii bronzului.

²³ Atribuit eronat de Șt. Kovács epocii bronzului.

²⁴ Încadrat greșit de Șt. Kovács în epoca bronzului.

²⁵ I. H. Crișan, *CDGTr*, pl. XXVII.

²⁶ Șt. Kovács, în *DoljCluj*, II, 1911, p. 53.

cu aur descoperit aici și datat cu multă probabilitate în sec. IV î.e.n.²⁷, dimpreună cu unele considerente de ordin mai general privind diferitele necropole celtice din Transilvania, l-au făcut pe I. H. Crișan să conchidă că cimitirul de la Apahida ar începe în faza Latène B, continuând în faza Latène C²⁸. Problema merită discutată aici.

S-a arătat mai sus care a fost datarea propusă de Șt. Kovács. De altminteri, covârșitoarea majoritate a pieselor ieșite la iveală aici, indiferent dacă e vorba de cele salvate de E. Orosz²⁹ sau de cele descoperite de Șt. Kovács, se încadrează în faza Latène C. Această încadrare cronologică este valabilă pentru ceramica lucrată la roată (vase în formă de carafă, vase mari cu profil bitronconic sau oval, vase scunde, străchini), pentru cele mai multe arme (săbii, vîrfuri de lance, *umbones* de scuturi, cuțite de luptă) și pentru obiectele de podoabă (fibule de fier, brățări de bronz cu semiove mari)³⁰. Numai coiful menționat mai sus, aparținînd, fără îndoială, unei căpetenii, precum și două vîrfuri de lance păstrate în colecția E. Orosz, descoperite în același mormînt, pot fi datate în faza Latène B.

În aceste condiții, e firesc să ne întrebăm dacă începuturile necropolei de la Apahida, privită în ansamblul ei, pot fi în adevăr plasate încă în Latène B (sec. IV î.e.n.). Nu excludem această posibilitate, mai ales pentru că de aici se cunosc numai vreo 50 de morminte (21 săpate sistematic), dar nici nu putem ignora împrejurarea că *un singur mormînt* conține materiale susceptibile de a fi încadrate în Latène B. Pînă la eventuale noi descoperiri, ne îngăduim să formulăm ipoteza că atît coiful, cît și cele două vîrfuri de lance databile în Latène B (deci *confectionate* încă în Latène B) au putut fi utilizate și în faza următoare (Latène C)³¹.

O mențiune specială merită cele șase vase de lut ars lucrate cu mina: două străchini păstrate la Muzeul din Aiud, un vas mare, bitronconic, prevăzut cu proeminențe-apucători (fig. 3/4), un vas mare cu gura largă (fig. 3/1), o cană cu toartă ușor supraînălțată (fig. 3/3) și un vas mic decorat cu proeminențe (fig. 3/2). Prezența acestor vase în necropola de la Apahida l-a făcut pe I. H. Crișan să considere că localnicii daci se înmormîntau aici împreună cu celții³² sau măcar că

²⁷ Vezi M. Rusu și O. Bandula, *Mormîntul unei căpetenii celtice de la Ciumești*, Baia Mare, 1970, p. 4 și pl. III—V, IX—X.

²⁸ I. H. Crișan, în *ActaMN*, VIII, 1971, p. 48.

²⁹ Și publicate de I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 37—70.

³⁰ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 41—48.

³¹ Ipoteza ni se pare cu atît mai plauzibilă, cu cît e vorba de un mormînt de căpetenie, care putea conține anumite obiecte transmise din tată-n fiu. Să nu uităm, apoi, că cele două vîrfuri de lance și coiful au fost găsite împreună cu o sabie, un cuțit de luptă, alt vîrf de lance și două vase. Din aceste piese de inventar s-a păstrat un singur vas (I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 44), pe care nimic nu ne obligă să-l datăm în Latène B. Sabia și cuțitul de luptă s-au pierdut, dar altă sabie, din alt mormînt, precum și alte două cuțite de luptă descoperite la Apahida se datează în Latène C (I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 45—46).

³² I. H. Crișan, *Materiale dacice din necropola și așezarea de la Ciumești și problema raporturilor dintre daci și celți în Transilvania*, Baia Mare, 1966, p. 51.

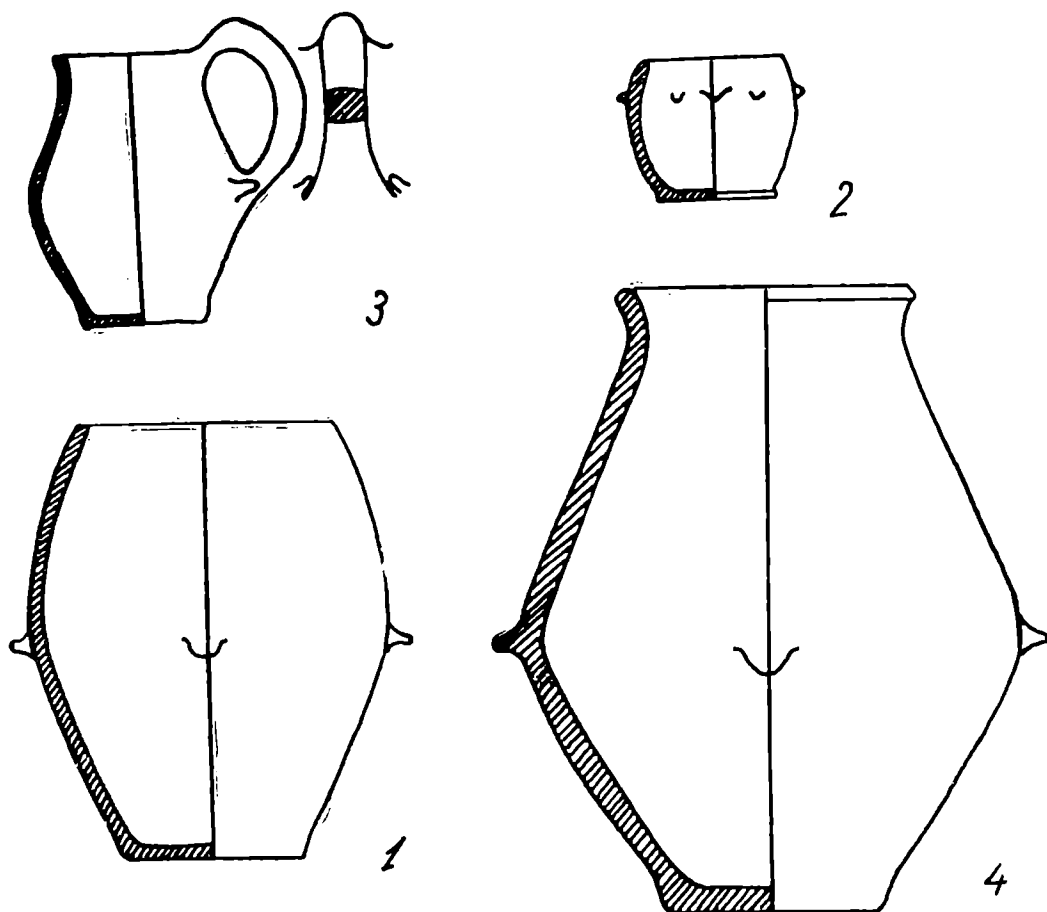

Fig. 3 — Vase lucrate cu mîna din necropola de la Apahida.

avem de-a face cu „o conviețuire pașnică daco-celtică”³³, cu „prezența populației dacice într-o formă imposibil de precizat”³⁴.

Notăm, în legătură cu aceste concluzii, următoarele:

a) Nici unul din vasele lucrate cu mîna n-a ieșit la iveală în săpăturile sistematice conduse de Șt. Kovács; toate au fost descoperite mai mult sau mai puțin întâmplător, intrînd apoi în compoziția colecției lui E. Orosz sau ajungînd, pe căi greu de precizat, la Muzeul din Aiud.

b) Potrivit constatărilor lui I. H. Crișan, care a cercetat cu atenție etichetele lipite de E. Orosz pe vasele din colecția lui, cele patru exemplare despre care se știe cîte ceva au fost descoperite în trei morminte deosebite, împreună cu vase sau cu alte obiecte de factură celtică tipică³⁵.

c) Noi nu cunoaștem, deocamdată, ceramica celtică lucrată cu mîna din Transilvania. O astfel de categorie de vase trebuie însă să fi exis-

³³ Idem, în *ActaMN*, VIII, 1971, p. 42.

³⁴ Idem, *op. cit.*, p. 48.

³⁵ Idem, *op. cit.*, p. 42.

tat, judecînd după descoperirile făcute chiar în centrul lumii celtice și chiar în perioade mai tîrzii decît aceea în care se încadrează necropola de la Apahida³⁶.

Fără a infirma în mod categoric prezența unor elemente autohtone, dacice, în necropola de la Apahida, aceste observații pot da de gîndit. În principiu, sîntem de părere că simpla descoperire a unui vas lucrat cu mîna într-un cimitir celtic nu poate demonstra caracterul etnic neomogen al celor îngropați acolo și nu certifică întotdeauna nici măcar prezența unei alte populații într-o zonă restrînsă din jurul complexului sepulcral.

Necropola de la Apahida se prezintă, așadar, ca o tipică necropolă celtică de incinerare, deși nu e exclusă nici prezența unor morminte de inhumare³⁷.

Deosebită intrucitva este necropola de la Dezmir, descoperită în timpător în anul 1938 și verificată printr-un sondaj, în același an, de Al. Ferenczi și Șt. Kovács³⁸, care au dezvelit trei morminte de incinerare. Un nou sondaj, efectuat în 1963, n-a dat absolut nici un rezultat, dar cu acel prilej s-a achiziționat pentru Muzeul de istorie al Transilvaniei din Cluj un alt vas găsit în timpător în 1938³⁹.

Atît descoperirile fortuite de la Dezmir, cît și inventarele celor trei morminte cuprind, alături de piese de incontestabilă factură celtică (vase de lut ars, un fragment de brățară de bronz cu incizii transversale adînci, o fibulă de bronz de tip Latène C₁, o sabie de fier, o pereche de foarfeci de fier, piese de harnașament), și obiecte care nu pot fi atribuite celților. Este vorba, în primul rînd, de o serie de vase mari (fig. 4/4,5), derivate din vasele bitronconice ale epocii scitice (Hallstatt D)⁴⁰, lucrate cu mîna, prevăzute cu proeminente-apucători și decorate cu butoni. Există și alte vase lucrate cu mîna, de exemplu cești cu toarta suprainălțată (fig. 4/1,3) și o strachină (fig. 4/2).

Vasele mari cu proeminente-apucători, la care se adaugă împrejurarea că au fost descoperite în timpător și resturile unui mormînt de inhumare (fragmente dintr-o calotă craniană și un fragment dintr-un os lung), ar putea sugera ideea că avem de-a face, într-un fel sau altul, cu o prezență scitică tîrzie la Dezmir. Totuși, ni se pare că această ipoteză de lucru nu rezistă unei examinări atente.

În adevăr, faptul că o parte din vasele mari au fost descoperite *sigur* împreună cu obiecte celtice din Latène C exclude un eventual carac-

³⁶ În cunoscuta așezare de la Manching, de exemplu, o mare parte din ceramică e lucrată cu mîna (informație K. Weidemann de la Römisch-Germanisches Zentralmuseum din Mainz). Ceramică celtică lucrată cu mîna (de exemplu de la Heidesheim și Ülversheim), din așezări, dar și din necropole, se află expusă la Landesmuseum din Mainz.

³⁷ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 48.

³⁸ Descoperirile de la Dezmir n-au fost exhaustiv publicate decît tîrziu, de I. H. Crișan, în *ActaMN*, I, 1964, p. 91—100, deși ele au fost amintite de M. Roska, *ErdRep*, p. 66, nr. 28 și în *Közlemények — Cluj*, IV, 1—2, 1944, p. 56, nr. 23, precum și de I. Hunyadi, în *DissPann*, ser. II, nr. 18, 1944, p. 49—50.

³⁹ I. H. Crișan, *Materiale dacice din necropola și așezarea de la Ciumești și problema raporturilor dintre daci și celți în Transilvania*, Baia Mare, 1966, p. 64—66.

⁴⁰ Idem, în *ActaMN*, I, 1964, p. 96—97.

Fig. 4 — Vase lucrate cu mîna din necropola de la Dezmir.

ter celto-scitic al necropolei, căci în Transilvania nu se cunosc încăieri vestigiile scitice atît de tîrzii, iar tipul de vas cu proeminențe-apucători este mai evoluat decît cel din mormintele scitice. Nu credem nici în existența, pe același loc, a unei necropole scitice de inhumatie și a unui cimitir celtic de incineratie, deoarece biritualismul se întîlnește frecvent la celți.

În aceste condiții, devine clar că majoritatea vaselor lucrate cu mîna, prezentînd forme derivate din tipuri mai vechi transilvănene, dar inexistente în olăria celtică, trebuie atribuite localnicilor daci. Spre deosebire de necropola de la Apahida, în cadrul căreia prezența autohtonilor nu ni se pare demonstrată, cimitirul de incineratie de la Dezmir poate fi considerat celto-dacic și reprezintă o interesantă ilustrare a

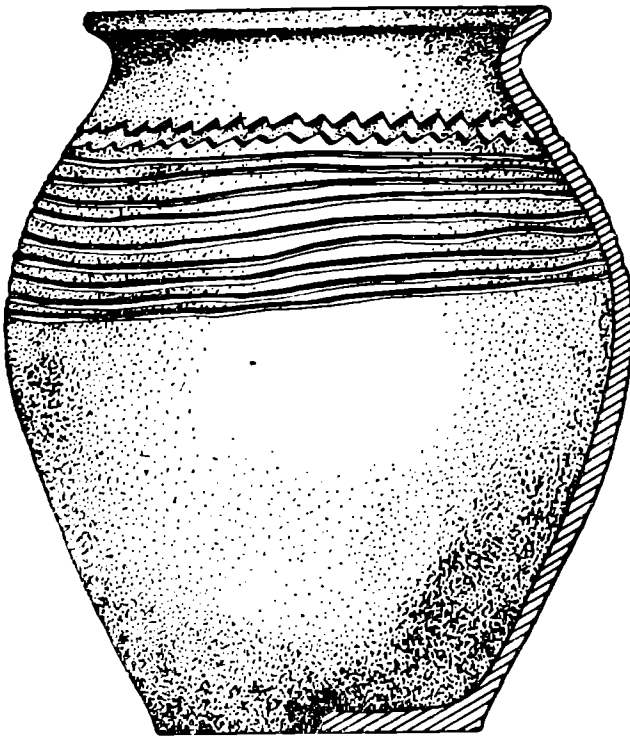

Fig. 5 -- Baciul: urna din mormintul 1.

Iancu⁴³, mormintul din str. 30 Decembrie⁴⁴ și mormintele din str. Plugarilor⁴⁵. Acestea nu sînt însă singurele care pot fi datate după părăsirea provinciei. În apropierea Napociei, în satul Baciul, au fost descoperite întimplător trei morminte de incinerare, rămase pînă acum inedite⁴⁶. Dăm în continuare o scurtă descriere a inventarului lor salvat.

Mormintul 1. Urnă fragmentară (azi restaurată), lucrată la roată din pastă poroasă, de culoare castanie-cenușie, cu buza ușor răsfrîntă, umărul bombat și fundul plat. Ornamentată pe gît cu o linie vălurită incizată, iar pe umăr cu caneluri circulare paralele (fig. 5). Î: 22,5 cm;

⁴¹ Idem, *op. cit.*, p. 99—100; idem, *Materiale dacice din necropola și așezarea de la Ciumești și problema raporturilor dintre daci și celți în Transilvania*, Baia Mare, 1966, p. 64—66.

⁴² I. Mitrofan, în *ActaMN*, II, 1965, p. 666.

⁴³ Sarcofagul e semnalat de N. D. Covaciu, în *ACMIT*, I, 1926—1928, p. 221. C. Daicoviciu, în *AISC*, II, 1933—1935, p. 198—200, 204—206, l-a datat și i-a deslușit semnificația istorică. Cf. și Oct. Floca, în *Sargetia*, II, 1941, p. 11—12.

⁴⁴ N. Vlassa, în *Materiale*, IX, 1970, p. 530—531, fig. 3/1—6.

⁴⁵ Oct. Floca, *op. cit.*, p. 13—16, 47—48; Wanda Wolski, în *Apulum*, IX, 1971, p. 585—597; Ioana Hica, *Urme de locuire din secolul al IV-lea e.n. la Cluj-Mănăștur*, în *In memoriam Constantini Daicoviciu*, Cluj, 1974, p. 171.

⁴⁶ Mormintele au ieșit la iveală cu prilejul lucrărilor la șoseaua Cluj—Zălau (1970), în curtea casei cu nr. 171 A. Proprietarul, prof. J. Szabó, a salvat vasele și a semnalat descoperirea Muzeului de istorie al Transilvaniei prin prof. A. Palkó. La începutul lunii august 1970, I. Mitrofan a efectuat un sondaj pe locul în chestiune, dar n-a mai aflat nici un alt mormint.

conviețuirii celor două populații pe teritoriul larg al Clujului în sec. III î.e.n.⁴¹.

Prezența dacică în necropola de la Dezmir nu poate surprinde, căci această zonă la est de orașul modern a fost locuită, în același timp, de celți și de daci. În adevăr, săpăturile lui I. Mitrofan au pus în lumină, la numai cîțiva kilometri de Dezmir, o așezare dacică ale cărei începuturi pot fi plasate în Latène C⁴².

*

Se știe că dăinuirea populației daco-romane pe teritoriul Napociei după retragerea aureliană este documentată în bună măsură de morminte: sarcofagul „creștinat” din str. Avram

„creștinat” din str. Avram

„creștinat” din str. Avram

D. gurii: 15 cm; D. fundului: 10,5 cm. După spusele descoperitorului, a conținut cenușă și oase calcinate.

Mormîntul 2. a) Urnă lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, amestecată cu pietricele, de culoare neagră, cu buza răsfrîntă, umărul proeminent și fundul inelar. E ornamentată pe buză cu alveole, pe gît cu caneluri circulare subțiri, iar pe umăr cu un șir de alveole dreptunghiulare, realizate cu roțița dințată. Fundul poartă urmele lăsate de degetele olarului în acțiunea de desprindere a vasului de pe roată, cît timp aceasta se mai învîrtea (fig. 6/1,2). Î: 22,2 cm; D. gurii: 13 cm; D. fundului: 10,4 cm. În momentul descoperirii, urna era mai mult de jumătate plină cu oase calcinate, aparținînd unui om adult.

b) Cuțit de fier, găsit în urnă, rupt în două. Are un singur tăiș și un mîner cu „ureche“. Vîrfurile lipsește (fig. 6/3). L. păstrată: 20,5 cm; L. lamei: 8,5 cm; L. mînerului: 12 cm; l. lamei: 2 cm.

c) Cataramă de bronz fragmentară, deformată de focul rugului funerar (fig. 6/4). Dimensiuni: 4,7 × 2,4 cm.

d) Strachină de tip Sîntana de Mureș, lucrată la roată din pastă bună, cenușie și săpunoasă, cu buza răsfrîntă, umărul carenat și fundul inelar (fig. 6/5). Î: 8 cm; D. gurii: 19,4 cm; D. fundului: 6,5 cm. Strachina s-a găsit cu gura în jos, pe urnă, servindu-i deci acesteia drept capac.

Mormîntul 3. a) Urnă lucrată la roată din pastă fină, cenușie, săpunoasă, cu buza teșită, umărul ușor bombat și fundul inelar. E ornamentată cu trei dungi circulare în relief pe gît (fig. 7/1). Î: 25 cm; D. gurii: 15,1 cm; D. fundului: 9,6 cm. În urnă s-au găsit oase calcinate de adult.

b) Fragmentele unei străchini asemănătoare celei din mormîntul 2. A servit, probabil, tot drept capac.

c) Gît de ulcior cu „guler“, lucrat la roată din pastă fină, cenușie, săpunoasă (fig. 7/2). D. gulerului: 11,8 cm; D. gurii: 4,7 cm.

d) Două fragmente (de fund și de perete) dintr-un vas cu pereții groși, lucrat la roată dintr-o pastă poroasă (asemănătoare cu pasta urnei din mormîntul 1), cu fundul plat purtînd urmele desprinderii de pe roată.

Inventarul celor trei morminte prezintă, după cum ușor se poate constata, o asociație de elemente de cultură materială romană și de elemente aparținînd culturii Sîntana de Mureș — Cerneahov. De certă tradiție romană sînt urnele din mormintele 1 și 2; cea dintîi are o analogie destul de bună în vasul descoperit în mormîntul de pe str. 30 Decembrie⁴⁷, iar ornamentarea cu roțița dințată de pe cealaltă se întilnește în epoca romană, de exemplu la Obreja⁴⁸ și la Noșlac (aici chiar pe cioburi de culoare neagră)⁴⁹. Strachina din mormîntul 2 e frecventă în cultura Sîntana de Mureș — Cerneahov⁵⁰, iar catarama de

⁴⁷ Vezi nota 44.

⁴⁸ D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 44, fig. 17/8.

⁴⁹ Informație I. Mitrofan.

⁵⁰ Vezi, de exemplu, Șt. Kovács, în *DoljCluj*, III, 1912, p. 281, fig. 38.

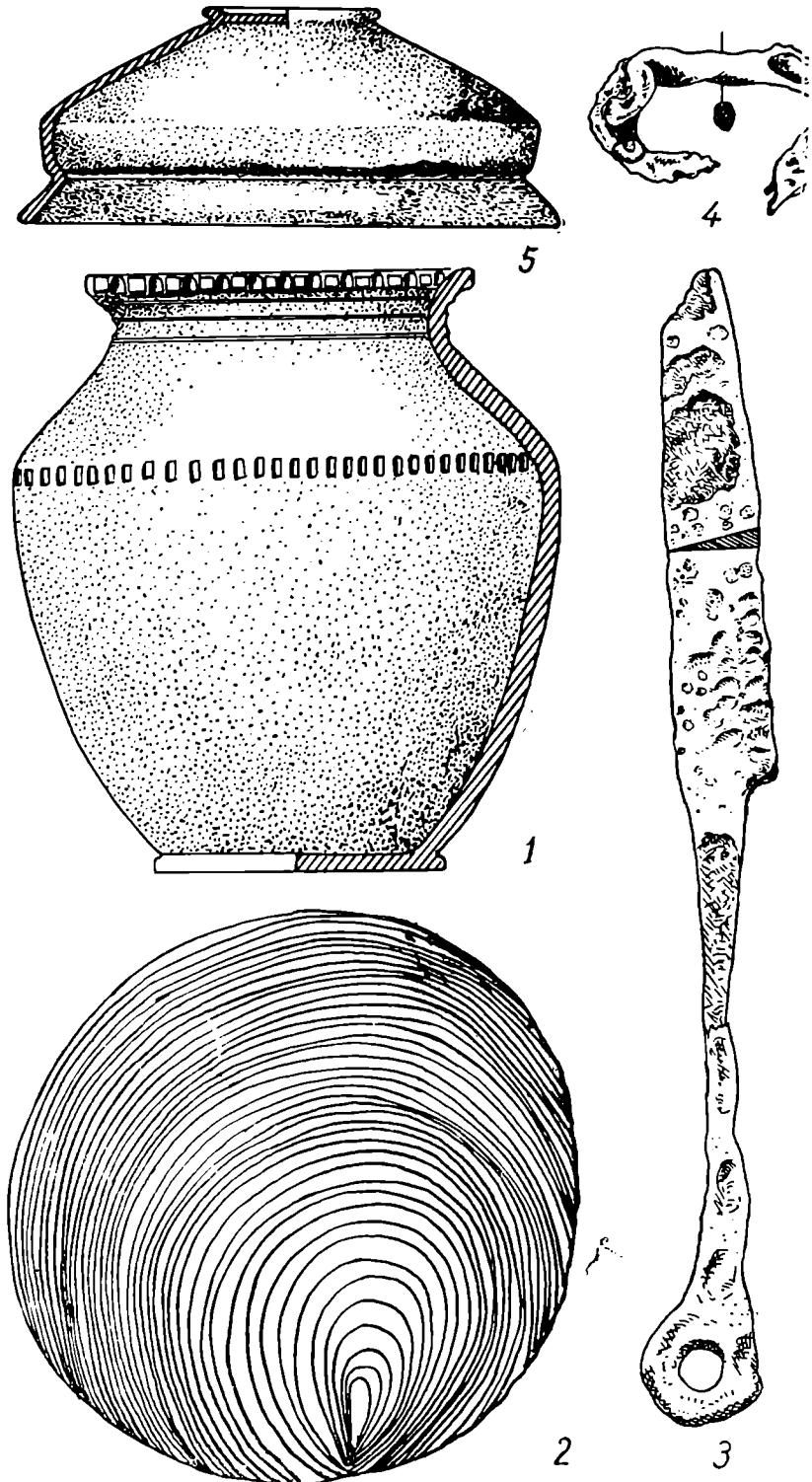

Fig. 6 — Baciu : inventarul mormintului 2.

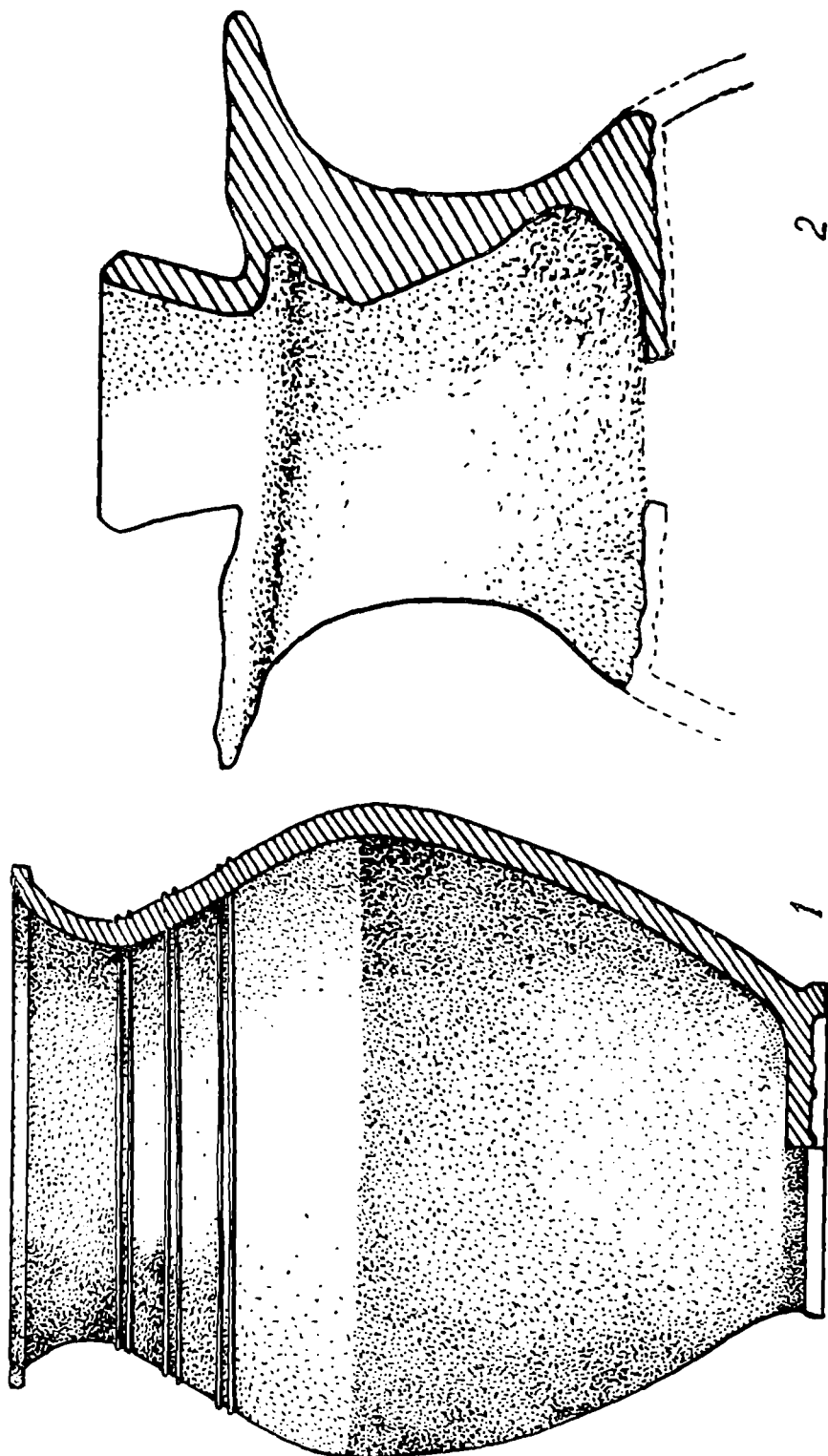

Fig. 7 — Baci, mormîntul 3 : 1, urna ; 2, git de ulcior.

bronz are o bună analogie în cimitirul de la Tg. Mureș⁵¹. În sfârșit, urna din mormîntul 3 se găsește în secolul al III-lea e.n., în cimitirul de la Sintana-Arad⁵², dar această formă continuă și în secolul al IV-lea.

Elementele caracteristice ale inventarului încadrează în mod cert cele trei morminte în secolul al IV-lea e.n., iar ritul funerar folosit — incinerarea — ne obligă să le atribuim populației autohtone, rămase pe loc după retragerea aureliană.

H. DAICOVICIU — N. VLASSA

CONSIDÉRATIONS SUR CERTAINES DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES DE LA ZONE DE CLUJ-NAPOCA

(Résumé)

Les auteurs discutent quelques problèmes soulevés par certaines découvertes archéologiques de Cluj-Napoca et de ses environs.

On démontre que la céramique hallstattienne découverte à Cluj-Mănăștur n'appartient pas aux V—IV ss., mais à la civilisation de *Basarabi* (env. 800—650).

On conteste la datation en La Tène B des commencements de la nécropole celtique d'Apahida et on la situe exclusivement dans la phase La Tène C. On affirme également qu'à la différence de la nécropole contemporaine de Dezmir, le cimetière d'Apahida ne contient pas d'éléments daces.

On publie enfin trois tombes d'incinération découvertes par hasard à Baci, qui présentent, dans leur inventaire, une combinaison d'éléments romains provinciaux et d'éléments Sintana de Mureș—Cerneahov. Les tombes sont datables après 271 de n.è. et appartiennent à la population autochtone restée sur place au moment de la retraite ordonnée par Aurélien.

⁵¹ Idem, în *DoljCluj*, VI, 1915, p. 282 și fig. 40/5—5 a.

⁵² E. Dörner, în *OmD*, p. 156, fig. 1/5.